

ISSN 2450-6486

<http://ehs.eeipsy.org>DOI: <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2023.3.01>

This publication was made with the funds of a joint Grant of
EEIP (Ukraine - France) and ChF "Education: Future"

Сусанна АНГЕЛОВА,
Ігор ВІНОКУРОВ

Методологія мандрівного миротворчого табору для підлітків, життя яких торкнулися бойові дії на сході України*

SUSANNA ANGELOVA, IHOR VYNOKUROV. **Methodology of a traveling peacekeeping camp for teenagers whose lives were affected by hostilities in eastern Ukraine.** *The article reveals the methodology of organizing a traveling peace camp for teenagers, basing on the experience gained by the New Donbas NGO team in summer 2017. Following the problem formulation, it presents the principles of the project, tasks, and methods of their implementation. The authors elaborate on the concept of peacebuilding efforts. They understand the latter as the means of empowering people (especially the young) who have suffered from the destructive impact of war so that they become subjects of the restoration of peaceful life. Going beyond the regional identity, the article argues, is an*

important task of peacebuilding practices aimed at overcoming the causes and consequences of warfare in East Ukraine. It explains the role of active traveling as an effective tool for achieving this goal. From here it deduces an idea of historical memory education pertinent to the formation of non-conflict civic identity. The authors propose the forms of this kind of education that provide an opportunity for rethinking the common past - national, European, and global - via modeling social and psychological preconditions and driving forces of conflicts. Those forms include local history quests, reconstruction games in natural and man-made environments, as well as training and practice in photography and documentary shooting. Such forms are engaging, have a humanistic dimension, and diverge from authoritarian, "top-down" approach to learning thanks to variational scenarios and involvement of participants in the joint reflection.

Keywords: *peacebuilding, social and psychological rehabilitation, identity.*

1. Вступ

Важко порахувати, на життя скількох дітей вплинули бойові дії, адже це не лише мешканці зони, прилеглої до лінії бойових зіткнень, діти з родин вояків — це ще й внутрішньо переміщенні особи та діти волонтерів. Конфлікт триває четвертий рік, не тільки в «гарячих» формах: у ментальному просторі зчиняється інформаційний вплив агресора. Війна схожа на камінь, який закинули у воду: колами від нього в усі сторони розходяться горе, відчай, зневіра та самотність - психологічні наслідки конфлікту. Наразі школи, родини та інститути соціального захисту не спроможні ефективно протистояти викликам. Існує багато практичних проблем, що постають на шляху втілення реабілітаційних та миротворчих задач, подолання причин та наслідків збройного конфлікту.

Постановка проблеми: необхідність розробити та втілити соціально-психологічну методологію — систему формування та вирішення задач для реабілітації підлітків, яку можна здійснити силами волонтерів громадських організацій.

Цільова група — підлітки з місцевостей, де відбувалися та відбуваються бойові зіткнення, вимушені переселенці, мешканці окупованих територій, діти, чий батьки загинули (бійці ЗСУ, інших збройних формувань, та мирні мешканці)

Концепція. Соціальна та психологічна реабілітація — термін, який перебуває у всіх на слуху, потребує переосмислення, адже ним позначають лише відновлення втрачених можливостей. Такий підхід не може задовольнити потреб людини, яку ми розглядаємо як систему, що перебуває в постійному розвитку. Тому мова має йтися про абілітацію — розвиток нових можливостей та закладення потенціалу розвитку.

Мета. Розробка ефективної методології абілітації, яка вирішує одночасно багато задач, від психологічної допомоги до формування лідерських якостей, від культурно-історичної освіти до розвитку критичного мислення, від навчання комунікації до оволодіння конфліктологічними компетенціями.

2. Виклад основного матеріалу

Мандрівний табір миру — це благодійний проект, спрямований на підтримку та розвиток дітей, на життя яких вплинули бойові дії на сході України. Його було організовано та здійснено ГО “Новий Донбас” за підтримки Уряду Литовської Республіки та Посольства Литви в Україні. Учасниками табору були 27 підлітків віком від 13 до 17 років, учасники мандрували країною, змінюючи місця перебування: від Галичини (с. Уніж Івано-Франківської обл.) до Причорноморської Бесарабії (сmt Сергіївка Одеської обл.)

Завдання табору полягали у розвитку загальноукраїнської ідентичності, критичного та проектного мислення, навчанні

Мал. 1. Задачі Мандрівного табору миру

компетенціям миротворчості, підтримці творчого самовираження та сприянні соціальній активності та інш. (Див. Мал. 1)

Принципи роботи табору:

1. *Науковий підхід:* фундаментом методології є концепції вікової та соціальної психології. В ході підготовки ми спиралися на соціально-психологічний аналіз феноменів ідентифікації та історичної пам'яті:

а) урахування вікових потреби підлітків (концепція ідентифікації Е. Еріксона);

б) щирість як умова, запорука побудови стосунків, увага до емоцій та почуттів (клієнтоцентрований підхід К. Роджерса). Підґрунтям такої парадигми є філософія екзистенціалізму. Багато зусиль було спрямовано на те, аби створити атмосферу взаємного прийняття та взаємної підтримки.

2. *Багатоплановість, змістовна та цільова насиченість методів:* евристична стратегія для методів, що слугували пізнанню. Ми налаштовували підлітків на глибоке осмислення пережитого досвіду.

3. *Компетентнісний підхід у методології тренінгів.* Націленість на отримання компетенцій.

4. *Гнучкість та імпровізація у постановці щоденних задач.* Незважаючи на попереднє планування та розклад активностей, ми дослухалися до поточної актуальності, потреб групи. Так, наприклад, коли учасники підняли тему психологічного насильства, ми внесли корективи у розклад та провели тренінг, присвячений ненасильницькому спілкуванню. Для того, аби дотримуватися такого принципу, необхідно мати досвід роботи, арсенал методів та бути готовими до їхнього застосування. Іншими словами, імпровізація має бути підготовленою.

5. *Акцент на комунікації між учасниками, побудова стосунків, командоутворення.* Комунікація є основою миротворчості, саме тому діти вчилися спілкуванню без агресії — вербальної або фізичної. Програма табору являла собою великий тренінг командної взаємодії. Цьому сприяли і ігри, і туристичні елементи: сплав річкою, скелеледром, приготування їжі на вогнищі. Під час підведення підсумків кожного дня, ми з дітьми розвивали навички психологічної рефлексії, коли кожен мав говорити про власні почуття і думки від першої особи. Важливу роль зіграли заняття з вокалу, які допомогли учасникам почуватися більш розкуто, зняти м'язові утиски в горлі та ригідність міміки.

Розвиток національної самоідентифікації. Найскладнішим та новаторським для методології табору був підбір активностей для розвитку ідентичності. У психології особи ідентичність людини визначається як стійке «Я», внутрішнє усвідомлення себе як члена певної спільноти. [6] Вихідною в цьому плані є концепція Е. Еріксона, який розглядав питання вікового розвитку та соціалізації. Саме Еріксон у своїх роботах ввів в обіг поняття «соціальне оточення», «історичний момент» та «криза ідентичності»

У соціальному сенсі ідентичність має вигляд найбільш значущих політичних, культурних, релігійних та інших орієнтацій, якими детермінована мережа зв'язків людини з групами, інститутами, ідеями тощо. [1]

Дослідження із соціальної та політичної психології, культуральної історії, соціології та політології доводять існування зв'язку між формуванням національної ідентичності та культурою пам'яті [4]. Пам'ять про минуле живить групові ідентифікації, формуючи уявлення про спільність долі членів колективу. Політика історичної пам'яті (в найширшому розумінні, як діяльність державних та інших суспільних інститутів — формальної та неформальної освіти, громадських організацій, традиційних і нових медіа, індустрії розваг тощо) впливає на ступінь порозуміння між представниками різних національних проектів та спрямовує вектор соціалізації особистості як громадянина.

Ця проблема загострена використанням в інформаційній війні штучних конструктів — так званих конфліктних ідентичностей. Конструювання “образу ворога” і “комплексу жертви”, консолідація спільноти на основі протиставлення “іншим” — типові домінанти таких процесів.

Саме тому необхідно цілеспрямовано працювати над формуванням національної та інших (зокрема, європейської та загальнолюдської) ідентичностей через історичну пам'ять та розвиток історичного мислення, базуючись на людському вимірі конфліктів попередніх епох та досвіді їхнього подолання. Такий підхід сприяє реалізації миротворчих ініціатив, стимулює прояви активної громадянської позиції молоді. [2]

Для України наразі є актуальним пошук таких форм роботи з розвитку історичної пам'яті, які, з одного боку, сприяють становленню безконфліктних ідентичностей громадян, а, з іншого, викликають довіру та інтерес, здатні залучити підлітків в умовах загальної зневіри

і розчарування джерелами інформації. Задача культурно-історичної просвіти вирішувалася нами через екзистенційне переосмислення історичних подій. Ми “оживили” буремні часи воєн минулого, прагнучи зрозуміти їх через долі людей, відчувати те, що переживали наші далекі попередники.

Під час проведення Мандрівного табору миру учасники досліджували історію в ігровій формі, через авторські краєзнавчі квести та теренові ігри-реконструкції (див. додатки). Вони мали на меті змодельовати соціально-психологічні причини та рушійні сили конфліктів, які надалі ставали предметом спільної рефлексії учасників. При цьому йшлося про інклюзивну репрезентацію минулого українських земель не лише як історії етнічних українців, а й як історії співжиття і взаємодії багатьох етнічних та конфесійних спільнот. Рольові ігри також заохочували учасників до роздумів про несамоочевидність, плинність ідентифікацій індивіда протягом життя. У старовинній Хотинській фортеці ми провели авторську гру (форум-театр) “Обличчя Хотинської війни 1621 року”, в основі якої лежить театральна імпровізація на історичну тематику. Підлітки отримали ролі учасників та очевидців одного з наймасштабніших збройних конфліктів тогочасної Європи, які мали різне походження, соціальний статус, професії та інтереси. Завдання взято з книги історика П. Сас [5]. “Суд Історії” перетворився на жваву, але коректну та плідну дискусію, що підтвердила: категорій “свій”/“чужий”, “герой”/“зłodий” зазвичай не вистачає, аби охарактеризувати мотиви та переконання людей на війні.

Ми мотивували підлітків на те, аби вони задавали питання, заохочували аргументовано відстоювати свою думку в дискусії, а також самі пропонувати теми для обговорення (див. Дод. 3).

Важливою складовою цієї практики стали майстер-класи з фотографії. Учасники табору навчалися веденню документальної хроніки подій. Паралельно волонтери — професійні режисери — фільмували та фотографували життя групи та ділилися з юними колегами своїм досвідом. На наш погляд, хронікерство відповідає віковим потребам підлітків, адже це сучасний спосіб рефлексії над життям та власним місцем у ньому.

Вихід за межі регіональної ідентичності як задача. Індивіди можуть мати багато ідентичностей: гендерні, соціальні, етнічні, національні, професійні тощо. Фахівці відзначають, що на фоні множинності ідентичностей, властивої особистості у сучасному світі, актуалізуються

насамперед ті з них, які пов'язані із певним простором. Часто вони набувають форми “місцевого патріотизму”.[2] Розширюючи горизонти знайомого простору, роблячи його “своїм”, людина переживає зміни в ієрархії ідентичності. Відтак межі середовища, частиною якої вона себе усвідомлює і з яким готова взаємодіяти конструктивно, також розширюються.

У цьому процесі, на наше переконання, вкрай важливою є роль активних мандрів. Вони здатні внести величезний внесок у формування самоусвідомлення “я — українець” та “я — європеєць”. Саме тому ми обрали формат мандрів як фрейм проведення табору. Наш маршрут протягнувся від верхньої течії Дністра (село Уніж на Івано-Франківщині) до його гирла (смт Сергіївка Одеської області) місцями важливих історичних подій та старовинних фортифікацій. На цьому шляху учасники осмислювали війни минулого, аби під іншим кутом поглянути на сучасність.

Переваги формату мандрів: цей формат відповідає віковим потребам розвитку підлітків; під час подорожі навколо нас завжди змінюються “декорації”. Це загострює почуття та увагу, робить пізнавальну сферу людини готовою до отримання нових компетенцій; мандруючи групою, ми мусимо ефективно взаємодіяти. Активізується групова динаміка, а це швидко вчить знаходити спільну мову та співпрацювати; минуле набагато краще досліджувати там, де безпосередньо відбувалися історичні події. Це допомагає зробити досвід його пізнання більш наочним, безпосереднім і глибинно-особистісним.

Складнощі використання формату мандрів та заходи з їхнього подолання: логістичні зусилля, що вимагають окремого менеджера (своєчасне замовлення квитків, оплата послуг проживання та перевезення, складання списків при безготівковому рохраху); підвищена увага до безпеки учасників, додаткові заходи: необхідне екіпірування учасників, спорядження для активностей; інструктажі з ТБ; відбір сертифікованих надавачів послуг, що гарантують дотримання ТБ; реєстрація у рятувальних службах для активних ділянок маршруту (у нашому проекті це передусім стосувалося сплаву Дністром).

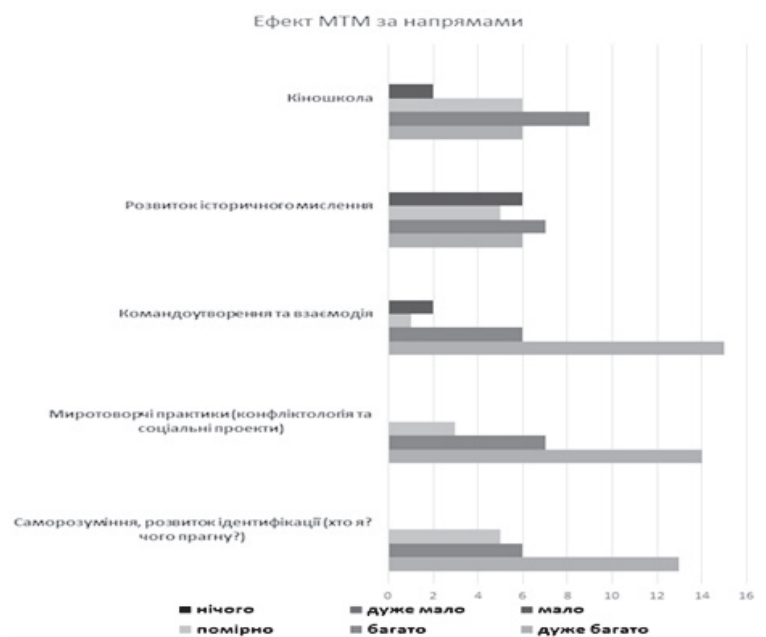
Загальний підбір методів. Загалом задачі вирішувалися за допомогою таких методів: інтерактивної бесід, майстер-класів, теренових та рольових ігор, форум-театру, індивідуальних психологічних консультацій, арт-терапії, казкотерапії, психологічної

рефлексії та екскурсій. В активностях були присутні елементи екстремальних видів спорту: скелелазання та сплав річкою.

Ключовим методом була *гра*. Перевагою ігрових методів є висока мотивованість учасників та інтенсивний вплив на групову динаміку. Нами були використані наступні види гри: теренові, настільні, психодраматичні ігри.

Важливою складовою Табору миру були зустрічі з цікавими людьми. В Уніжі нас приймав відомий книговидавець та меценат Владислав Кириченко. До нас приїжджали поважні гості: Надзвичайний та Повноважний Посол Литви в Україні Маріус Януконіс та його попередник на цій посаді, нині радник секретаря РНБО України Пятрас Вайтекунас. В Івано-Франківську активісти проекту Urban Space 100 розповіли підліткам про можливості соціального бізнесу, міські ініціативи, інтеграцію переміщених осіб та інші проекти, що діють у їхньому місті.

Кожен із волонтерів табору щоденно під час хобі-тайму проводив майстер-класи зі співу, арту, фотографії, психології, журналістики та збереження життя в екстремальних умовах (гострих конфліктах чи на природі).

Мал. 2. Ефект МТМ відповідно до задач роботи

Контроль результатів: окрім щоденного спостереження та збору інформації про ефект активностей за допомогою усного зворотного зв'язку з учасниками, нами було проведене підсумкове опитування.

Дівчата і хлопці давали відповідь на питання: "Як багато я взяла/взяв для себе від участі в Мандрівному таборі миру?", зазначаючи ступінь впливу за шкалою: нічого, дуже мало, мало, помірно, багато, дуже багато. Анкетування мало добровільний та анонімний характер, і в ньому взяли участь 24 підлітки із 27, які були присутні в таборі. Його результат представлений у діаграмі на рис. 2.

3. Висновки

Поняття "соціальна та психологічна реабілітація" вимагає переосмислення, оскільки такий підхід не може задовольнити потреби людини, яку ми розглядаємо як систему, що перебуває у постійному розвитку. Пропонуємо замінити його на "абілітацію", розвиток нових можливостей та закладення потенціалу розвитку.

Соціальна та психологічна абілітація осіб, на життя яких вплинули бойові дії, має вирішувати одночасно багато задач, від психологічної допомоги до формування лідерських якостей, від культурно-історичної освіти до розвитку критичного мислення, від навчання комунікації до оволодіння конфліктологічними компетенціями. Загалом, це можна об'єднати в концепцію миротворчих зусиль, аби люди, особливо молодь, які зазнали руйнівного впливу війни, ставали суб'єктами налагодження мирного життя.

З точки зору подолання причин та наслідків конфлікту на сході України важливою задачею миротворчих практик є вихід за межі регіональної ідентичності громадян. Проведення табору миру у форматі активних мандрів є ефективним інструментом реалізації цієї мети.

Становленню безконфліктної громадянської ідентичності слугують форми роботи з розвитку історичної пам'яті, які є цікавими для сприйняття та мають гуманістичний вимір, забезпечують екзистенційне переосмислення історичних подій, моделюють соціально-психологічні причини та рушійні сили конфліктів і стають предметом спільної рефлексії учасників. В рамках миротворчого табору такими формами можуть бути краєзнавчі квести, теренові ігри-реконструкції, навчання та практика із фото- і кінодокументалістики.

Додаток 1**Гра історична реконструкція «Племена»**

Мета: зібрати найбільшу кількість здобичі та зробити обід.

Умови гри: Дві команди, змагаючись на певній території, здобувають собі їжу. Вони можуть взаємодіяти між собою по-різному, в тому числі боротися з конкурентами, усуваючи їх. Щоб усунути конкурента його треба поранити (наліпити наліпку), або відправити до предків – дві наліпки.) З одне торкання можна лише одну наліпити.

Гравці, що перейшли в світ предків. Супроводжують команду далі мовчки, з ними може говорити лише Шаман. Проте вони самі не починають розмову.

Плем'я може обрати ватажка та шамана.

Шаман може говорити з гравцями які «перейшли до предків». У Шамана є телефон, як доступ до інформаційного поля Землі.

Команду супроводжує Магістр Гри, що слідкує за дотриманням правил.

Здобич.

1 овочі та фрукти, - по 1 балу за одиницю

2. Їстівні дикороси чи рослини – 5 балів за 1 вид.

3. Цілющі трави – 5 балів, або 10 гравці правильно розкажуть які хвороби лікує ця рослина.

4. Олені», «Мамонти» (опудало з трави, що містять всередині консерви) Олень – 50 балів, Мамонт 100 балів.

Щоб полювати Оленя чи Мамонта треба його побачити та вцілити в нього камінням чи палкою.

Полювання небезпечне. Якщо ви розірвали опудало, а там немає консерви - біда. Це означає, що здобич втекла, а сам мисливець, який її торкався та цілив в неї отримав поранення, далі може пересуватися тільки на одній нозі. Якщо втік Мамонт, то він фатально поранив гравця і той відправляється до предків.

Поранення під час полювання та боротьби з іншим племенем можна лікувати цілющою травою будь-якого виду. Тоді вона витрачається та не зараховується до загального результату.

Після гри проводимо історичний та психологічний аналіз. Обмінюємося враженнями.

Додаток 2**Гра, форум-театр “Обличчя Хотинської війни 1621 року”**

Кожна група учасників отримує уривок з книги Сас П. М. Хотинська війна 1621 року. – К.: Ін-т історії України НАНУ, 2011. – 520 с. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6141-9/978-966-02-6141-9.pdf>. Потім демонструє мізансцену про свого персонажа, а інші групи мають вгадати, про кого саме йде мова. Далі зрітелі виступають у ролі символічного “суду Історії”, оцінюючи, чи переконливо звучать пояснення цього персонажа щодо причин Хотинської війни та обставин, за яких він опинився в її епіцентрі.

Додаток 3

Теми для роздумів та дискусій

- Що спонукає людей воювати?
- Як ми визначаємо, хто є "свій", а хто "чужий"? Чи це наш власний вибір?
- Що означає бути українцем?
- Що таке національна гордість, гордість за малу батьківщину? Чим гордість відрізняється від погорди і пихи? Чим варто, а чим не варто пишатися?
- Чи бувають в історії вічні вороги та друзі?
- Як запобігти історичним маніпуляціям, що ведуть до розпалення/поглиблення ворожнечі?
- Чи можна написати об'єктивний підручник історії?

Додаток 4

Квест «Сергіївка та околиці»

Мета: скласти карту з фрагментів. Позначити локації. Виконати завдання. Набрати найбільшу кількість балів.

1. Топоніми

Позначити на карті та знайти переклад. 1 б. за кожен топонім. +1 за переклад

Буджацький	Обрії
Буджацька	Нижнесадовий
Шаболатський.	Чорний
Патрія	Кутовий
Сенетятя	Батьківщина
Оризонт	Троянда
Трандафір	Надія
Аккембет, (Аккембетська затока)	Кутова
Чабан-бунар (Чабановка)	Біла гробниця
Сперанца	Колодязь пастуха

Фрагменти карти у кольорових конвертах містяться у занедбаній садибі німецьких колоністів Вілла Вердіс. Треба знайти її за старим фото.

2. Знайти та позначити на карті. Сфотографувати.

- Інші садиби німецьких колоністів. В них наразі мешкають сергіівці.
- Курган бронзової епохи
- Центри релігійного життя Сергіївки

3. Зібрати 1 б. за кожен експонат

- види морських та сухопутних мушлів, визначити з них прибульців з інших морей та ендеміків. +5 б
- Знайти цілющі трави. Розповісти, що лікую та вплив на організм людини +5 б

4. Принести те, що стало основним ресурсом для будівництва містечка. – 10 б
5. Намалювати герб Сергіївки (30 б).
6. Познайомитись з мешканцями та гостями Сергіївки. Взяти інтерв'ю. Якщо це мешканці – узнати місцеві байки, легенди, фольклор. Якщо гості записати, чим їх приваблює Сергіївка. (10 б. за кожне завдання)
7. Знайти та познайомитись з іноземцями. Записати кілька фраз для знайомства їхньою мовою. Обміняти (сфотографувати) кілька грошових купюр на згадку. (10 б. за кожне завдання)

References:

1. Габермас Юрген. (2005). Громадянство і національна ідентичність [С. 49-70. Умови громадянства: Зб. ст. / Під редакцією Варта ван Стінбергена: Пер. з англ., передмова та примітки Іваненко О. О. К.: Український Центр духовної культури. 264 с. ISBN 966-628-122-8
2. Готра О. (2015). Історична пам'ять як чинник формування ідентичності Інтермарум: історія, політика, культура, [S.l.], n. 2, sep. 2015. ISSN 2518-7708. Доступно за адресою: <<http://intermarum.zu.edu.ua/article/view/90416/86175>>. Дата доступу: 15 Oct. 2017
3. Нагорна Л.П. (2008). Регіональна ідентичність: український контекст. - К.: ІПІЕНД імені І.Ф.Кураса НАН України, 2008. 405 с. ISBN 978-966-02-5022-2. Доступно за адресою: http://www.ipiend.gov.ua/?mid=11&action=monograph_detail&monograph_id=50 Дата доступу: 15 Oct. 2017
4. Рюзен Йорн. (2010). Нові шляхи історичного мислення / Переклав з нім. Володимир Кам'янець. Львів: Літопис. 358 с. Доступно за адресою: http://chtyvo.org.ua/authors/Rusen_Jorn/Novi_shliakhy_istorychnoho_myslennia/ Дата доступу: 15 Oct. 2017
5. Сас П. М. (2011). Хотинська війна 1621 року. – К.: Ін-т історії України НАНУ. 520 с. Режим доступу: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6141-9/978-966-02-6141-9.pdf>
6. Erik Erikson. (1994). Identity: Youth and Crisis. – W.W.Norton&Company. 336 p. Режим доступу <https://www.amazon.com/Identity-Youth-Crisis-Austen-Monograph/dp/0393311449>

Transliteration of References:

1. Habermas Yurhen. (2005). Hromadianstvo i natsionalna identychnist [S. 49-70. Umovy hromadianstva: Zb. st. / Pid redaktsiieiu Varta van Stinberhena: Per. z anhl., peredmovta ta prymitky Ivanenko O. O. K.: Ukrainskyi Tsentru dukhovnoi kultury. 264 s. ISBN 966-628-122-8
2. Hotra O. (2015). Istorychna pamiat yak chynnyk formuvannia identychnosti Intermarum: istoriia, polityka, kultura, [S.l.], n. 2, sep. 2015. ISSN 2518-7708. Dostupno za adresoiu: <<http://intermarum.zu.edu.ua/article/view/90416/86175>>. Data dostupu: 15 Oct. 2017

3. Nahorna L.P. (2008). Rehionalna identychnist: ukrainskyi kontekst. - K.: IPiEND imeni I.F.Kurasa NAN Ukrainy, 2008. 405 s. ISBN 978-966-02-5022-2. Dostupno za adresoiu: http://www.ipiend.gov.ua/?mid=11&action=monograph_detail&monograph_id=50 Data dostupu: 15 Oct. 2017
4. Riuzen Yorn. (2010). Novi shliakhy istorychnoho myslennia / Pereklav z nim. Volodymyr Kamianets. Lviv: Litopys. 358 s. Dostupno za adresoiu: http://chtyvo.org.ua/authors/Rusen_Jorn/Novi_shliakhy_istorychnoho_myslennia/ Data dostupu: 15 Oct. 2017
5. Sas P. M. (2011). Khotynska viina 1621 roku. – K.: In-t istorii Ukrainy NANU. 520 s. Rezhym dostupu: <http://history.org.ua/LiberUA/978-966-02-6141-9/978-966-02-6141-9.pdf>
6. Erik Erikson. (1994). Identity: Youth and Crisis. – W.W.Norton&Company. 336 r. Rezhym dostupu <https://www.amazon.com/Identity-Youth-Crisis-Austen-Monograph/dp/0393311449>

Authors

Susanna ANGELOVA
*psychologist, volunteer of NGO "New Donbas",
Kyiv, Ukraine
E-mail: angelova.siu@gmail.com*

Ihor VINOKUROV
*historian, methodist,
volunteer of the NGO "New Donbas",
Kyiv, Ukraine
E-mail: newdonbass.ngo@gmail.com*

Abstracts

СУСАННА АНГЕЛОВА, ІГОР ВІНОКУРОВ. **Методологія мандрівного миротворчого табору для підлітків, життя яких торкнулися бойові дії на сході України.** У статті розкривається методологія проведення миротворчого табору для підлітків, що відбувся влітку 2017 року. Описаний досвід: аналіз проблеми, задач, визначення принципів та методів втілення. Розкрито концепцію миротворчих зусиль, аби люди, особливо молодь, які зазнали руйнівного впливу війни, ставали суб'єктами налагодження мирного життя. Для подолання причин та наслідків конфлікту на сході України важливою задачею миротворчих практик є вихід за межі

регіональної ідентичності громадян. Формат активних мандрів є ефективним інструментом реалізації цієї мети. Становленню безконфліктної громадянської ідентичності служать форми роботи з розвитку історичної пам'яті, які є цікавими для сприйняття та мають гуманістичний вимір, забезпечують екзистенційне переосмислення історичних подій, моделюють соціально-психологічні причини та рушійні сили конфліктів, стають предметом спільної рефлексії учасників. В рамках миротворчого табору такими формами стали краєзнавчі квести, теренові ігри-реконструкції, навчання та практика із фото- і кінодокументалістики.

Ключові слова: миротворчість, соціально-психологічна реабілітація, ідентичність.

SUSANNA ANGELOVA, IHOR VYNOKUROV. **Metodologia wędrownego obozu pokojowego dla nastolatków, których życie zostało dotknięte działaniami wojennymi na wschodzie Ukrainy.**

W artykule opisano metodologię prowadzenia obozu pokojowego dla nastolatków, który odbył się latem 2017 roku. Opisane doświadczenie: analiza problemów, zadań, określenie zasad i sposobów realizacji. Została przedstawiona koncepcja działań pokojowych, aby ludzie, zwłaszcza młodzież, którzy doświadczyli niszczycielskiego wpływu wojny, stali się podmiotami unormowanego pokojowego trybu życia. Aby przezwyciężyć przyczyny i skutki konfliktu na wschodzie Ukrainy, ważnym zadaniem praktyk pokojowych jest wyjście poza granice regionalnej tożsamości obywateli. Skutecznym narzędziem realizacji tego celu jest forma aktywnych wędrowek. Kształtowaniu bezkonfliktowej tożsamości obywatelskiej służą formy pracy nad rozwojem pamięci historycznej, które są interesujące dla percepcji i mają wymiar humanistyczny, zapewniają egzystencjalną reinterpretację wydarzeń historycznych, modelują przyczyny społeczno-psychologiczne i siły napędowe konfliktów, stają się przedmiotem wspólnej refleksji uczestników. W ramach obozu pokojowego takimi formami stały się kwesty regionalne, gry terenowe-rekonstrukcyjne, szkolenia i ćwiczenia z fotografii i filmu dokumentalnego.

Słowa kluczowe: działania pokojowe, rehabilitacja społeczno-psychologiczna, tożsamość.

* Матеріал підготовлено у 2017 році (коли тривав 4-й рік війни, яку в 2014 році розпочала Росія проти України) і вперше представлено на I-й Міжнародній Міждисциплінарній Асамблеї «"ІТСП: дорослі, діти та родини в ситуації війни" (8-10 грудня 2017 року, м. Київ, Україна) (Ред.)